

Monografija grupe autora pod nazivom *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima – Regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni* ima za svoj predmet izuzetno značajnu i nadasve aktuelnu problematiku procesa reforme krivičnog procesnog zakonodavstva država regiona (Srbije, BiH, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Crne Gore), a i šire.

Proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva država regiona traje duže od deset godina. Nije mali broj njihovih zajedničkih karakteristika, bez obzira na to o kojoj državi je reč. No, jedna od prepoznatljivijih jeste i izuzetno intenzivan rad na njihovoj reformi. Kao rezultat takvog njihovog obeležja, sve ove države dobile su ne samo nove ZKP već su neki od ovih zakonskih tekstova pretrpeli jednu, a poneki i po više izmena i dopuna (slučaj pre svega sa Srbijom i BiH). Ciljevi reformi krivičnog procesnog zakonodavstva država regiona takođe su gotovo podudarni. Među njima je ključni, bez obzira na to o kojem zakonskom tekstu je reč, stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak, i to ne samo ozakonjenjem već i stalnim širenjem polja primene pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima.

Naime, polazeći od činjenice neefikasnosti krivičnog postupka ovih, i ne samo ovih, država poslednjih nekoliko decenija, u krivičnom procesnom zakonodavstvu, posmatrano uopšte, vrše se nemale intervencije s ciljem stvaranja normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka. Njihov zajednički imenitelj jeste stvaranje normativne osnove za što efikasniji krivični postupak putem normiranja pojednostavljenih formi postupanja u slučajevima kada to konkretna krivična stvar opravdava s obzirom na težinu krivičnog dela, obim dokaznog materijala i držanje lica kome se to krivično delo stavlja na teret. Osnov opravdanosti ovakvog jednog normiranja leži u nespornoj činjenici da je, i pored toga što su važni uzroci nedovoljne efikasnosti krivičnog postupka van krivičnog procesnog zakonodavstva, i normativna osnova jedan od veoma važnih faktora efikasnosti krivičnog postupka kao celine.

Upravo polazeći od ovoga, jedno od važnijih obeležja savremenog krivičnog procesnog zakonodavstva uopšte, a time i država regiona, jeste i istovremeno, paralelno postojanje jedne opšte, redovne forme krivičnog postupka, predviđene kao pravilo, i sve veća pojava pojednostavljenih (jednostavnijih) formi postupanja u krivičnim stvarima. Opravdanost paralelnog egzistiranja više vrsta krivičnih postupaka u konkretnom krivičnom zakonodavstvu svoju podlogu nalazi i u heterogenoj strukturi kriminaliteta – heterogenoj strukturi krivičnih dela i njihovih izvršilaca.

Postupak koji je podesan za jednu vrstu krivičnih dela i njihovih izvršilaca ne mora biti i po pravilu nije podesan i racionalan za drugu vrstu. Isto tako, uniforman krivični postupak nije u skladu ni s relevantnim međunarodnim dokumentima koja garantuju pravo na suđenje u razumnom roku. Pri tome, nije u skladu ni s interesom okrivljenog, koji ima pravo na brz i adekvatan postupak, niti s opštim interesom društva kao celine, budući da je njegov cilj efikasna borba protiv kriminaliteta, a što se zasigurno ne može postići uniformnim načinom postupanja u svim krivičnim slučajevima.

Imajući u vidu sve ovo, u savremenom krivičnom procesnom pravu i krivičnom procesnom zakonodavstvu koje prati njegove tendencije mogućnosti za povećanje efikasnosti krivičnog postupka, posmatrano s normativnog aspekta, traže se pre svega u uvođenju posebnih, skraćenih, pojednostavljenih oblika postupanja za određene kategorije krivičnih dela. Sa sigurnošću se danas može konstatovati da pojednostavljene – uprošćene forme postupanja u krivičnim stvarima jesu jedan od izuzetno važnih instrumenata efikasnosti krivičnog postupka. Kao takve, namenjene su, po pravilu, suđenju za jednostavnije krivične slučajeve (lakša i srednja krivična dela). Ako se ovome doda i činjenica da upravo ova grupa krivičnih dela u ukupnoj strukturi kriminaliteta zauzima važno mesto, onda značaj ovih postupaka postaje još veći.

Uz to, kada se govori o kriminalnopolitičkoj opravdanosti ovih postupaka, nužno je imati u vidu još jednu činjenicu. To je da ovi postupci svojom praktičnom primenom, putem rasterećenja sudova, daju i direktan doprinos povećanju kvaliteta suđenja za teže krivične slučajeve, jer sudovima ostaje više prostora za teže, komplikovanije krivične predmete. S obzirom na sve ovo, ne treba da čudi činjenica da krivično procesno zakonodavstvo država regiona već dugi niz godina karakteriše i višestrukost pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima. Danas, kada je npr. reč o kategoriji okrivljenih punoletnih lica, pored tradicionalne i relativno dobro poznate dve forme pojednostavljenih krivičnih postupaka (skraćenog krivičnog postupka i postupka za izricanje sudske opomene), javlja se i nemali broj drugih formi pojednostavljenih krivičnih postupaka. Takav je slučaj, na primer, sa sporazumom o priznanju krivice, kaznenim nalogom, imunitetom svedoka, oportunitetom krivičnog gonjenja, neposrednom optužnicom i sl. Kao takve, sve ove pojednostavljene forme postupanja zasnivaju se na elementima vezanim za krivičnu stvar, za stanje dokaznog materijala i ponašanje – držanje procesnih subjekata i karakteriše ih manji stepen složenosti procesne strukture u odnosu na opštu formu postupanja. Instrumenti pojednostavljenja procesne forme postupanja su trostruki i manifestuju se u izostavljanju pojedinih procesnih faza i stadijuma, što zavisi od konkretne forme pojednostavljenja, skraćivanju procesnih rokova i deformalizaciji postupka (izostavljanju određenih formalnosti i garancija).

S obzirom na prirodu i kriminalnopolitičke razloge ozakonjenja, jasno je da normativna razrada pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima nije nimalo laka. U procesu njihove normativne razrade nužno je voditi računa pre svega o jednoj stvari. To je da se u cilju postizanja željenog stepena efikasnosti ne negiraju osnovna načela krivične procedure, a time i *ratio legis* njenog što preciznijeg normiranja. Ovo se posebno odnosi na nova zakonska rešenja, posebno ona radikalna, koja iziskuju produbljivanja teorijska objašnjenja i stručne interpretacije. Ako se ovome doda i takođe nesporna činjenica da sama norma nije dovoljna već da je nužna i njena adekvatna primena, a njen je preduslov dobro osmišljena i realizovana priprema, tj. činjenica nužnosti sklada kaznene politike zakonodavca i politike subjekata koji primenjuju odgovarajuće norme krivičnog zakonodavstva (njene praktične primene), onda ovakva jedna konstatacija još više dobija na svojoj aktuelnosti. Samo u slučajevima međusobnog sklada ova dva aspekta

kaznene politike može se govoriti o njoj kao instrumentu uspešnosti borbe protiv kriminaliteta uopšte. U protivnom toga nema. S obzirom na sve ovo, publikovanje monografije u kojoj se na jednom mestu, a što je slučaj s rukopisom koji je pred nama, na jedan kritički, naučno i stručno argumentovan način obrađuje predmetna problematika javlja se više nego opravdanim.

Sadržinski posmatrano, pet grupa pitanja predstavljaju težište analize monografije čijim rukopisom raspolazemo. Prvo, tu su kriminalnopolitički razlozi ozakonjenja sve većeg broja vidova pojednostavljenih formi postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu država regiona, a i uopšte. Drugo, sporazum o priznavanju krivičnog dela kao krucijalni predstavnik pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima. Zatim, načelo oportuniteta krivičnog gonjenja kao nadasve specifična forma pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima. Potom, tu su pitanja vezana za skraćeni krivični postupak i druge pojednostavljene forme postupanja kao instrumenta efikasnosti krivičnog postupka. Na kraju, peta grupa pitanja tiče se odnosa osnovnih načela krivičnog procesnog prava i pojednostavljenih krivičnoprocesnih formi.

Pitanja koja čine predmet razmatranja monografije obrađena su sa više aspekata. Među njima se posebno ističu: normativni, u okviru kojeg je svako od navedenih pitanja analizirano s aspekta pozitivnih krivičnopravnih normi posmatranih država regiona (Srbije, Crne Gore, BiH, Makedonije, Slovenije i Hrvatske), odgovarajućih međunarodnih pravnih standarda i relevantnog komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva i stepena njihove međusobne usaglašenosti. Potom, tu je aspekt praktične primene analizirane problematike, u okviru kojeg je ukazano i na načine praktične primene odredaba ovih zakonskih tekstova. Na kraju, kao poseban aspekt javlja se aspekt njihove teoretske komponente u krivičnopravnoj, i ne samo krivičnopravnoj, teoriji u okviru kojeg su analizirana razna teoretska shvatanja u vezi s predmetnom problematikom. S obzirom na ovakav način obrade pitanja u monografiji, kao i aspekte sa kojih su obrađena analizirana pitanja, može se zaključiti da je monografija od nemalog značaja i za sagledavanje stepena implementacije savremenih tendencija nauke krivičnog procesnog prava u novodonesenim krivičnoprocesnim zakonodavstvima država regiona po pitanjima pojednostavljenih krivičnoprocesnih formi, kao i za sagledavanje puteva i načina njihove još potpunije implementacije u ta zakonodavstva, što je takođe jedan od ciljeva procesa njihove reforme.

Uz ovo, u monografiji je ukazano i na načine adekvatne primene tako normiranih rešenja, što joj daje dodatni značaj. Ovo iz razloga što samo adekvatno primenjena norma postiže svoje puno kriminalnopolitičko opravdanje. Ako se ovome doda i takođe nesporna činjenica da je u monografiji kritički, naučno i stručno argumentovano obrađena predmetna problematika sa svih ovih aspekata, onda iznesena konstatacija još više dobija na svom značaju. S obzirom na sve ovo može se konstatovati da je monografija i u funkciji ostvarivanja i ovog cilja reformi krivičnoprocesnih zakonodavstava država regiona, koja traje od početka veka kojem i sami pripadamo. Analitičko i sveobuhvatno tumačenje novih procesnih pravila o kojima se raspravlja čini sadržaj i smisao analiziranih instituta razumljivim, a kritički ton argumentacije u određenim slučajevima osvetljava nepreciznost i višeznačnost zakonskih normi, njihovu unutrašnju i spoljašnju protivrečnost, što u krajnjem treba da bude i signal zakonodavcima za potrebom njihovog, u najmanju ruku, još jednog preispitivanja.

Suštinska objašnjenja novih procesnih ustanova ili pravila, kriminalnopolitičkih ili procesnopravnih razloga zbog kojih su ustanovljena i svrhu kojoj treba da služe mogu biti siguran oslonac kako ih pravilno tumačiti i primenjivati u pravosudnoj praksi. Iako je predmet rasprave

pozitivnopravna norma, u monografiji se daju i nemali predlozi *de lege ferenda* u cilju poboljšanja zakonskog teksta i njegove koherentnosti, što nadležnim organima može da bude signal i za određene reakcije. Teorijska objašnjenja uređenja pojednostavljenih krivičnoprocesnih formi, tumačenje procesnih principa na kojima su zasnovane i procesnog položaja subjekata njihove praktične primene čini monografiju čiji je tekst pred nama aktuelnom literaturom za daljnja doktrinarna proučavanja i pravilnu primenu zakonskih propisa u pravosudnoj praksi, a osmišljeni i decidni predlozi *de lege ferenda* mogu biti od velike pomoći zakonopiscima prilikom dogradnje pojednostavljenog krivičnoprocesnog postupanja i uspostavljanja, čini se, kada je reč o pojedinim oblicima pojednostavljenih krivičnoprocesnih formi, narušenog ekvilibrijuma između efikasnosti i pravičnog postupka koji pruža optimalne garancije zaštite ljudskih prava.

Imajući u vidu izneseno dajem sledeće

Mišljenje

Monografija grupe autora pod nazivom *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima – Regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni* za predmet obrade ima jednu izuzetno značajnu i nadasve aktuelnu problematiku procesa reforme krivičnog procesnog zakonodavstva država regiona (Srbije, BiH, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Crne Gore), koja još uvek traje. S obzirom na način obrade pitanja u monografiji, kao i aspekte sa kojih su obrađena analizirana pitanja (normativni, teoretski i praktični) može se sa sigurnošću zaključiti da je monografija od nemalog značaja, kako za sagledavanje kriminalnopolitičkih razloga ozakonjenja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima, tako i za sagledavanje načina njihovog normiranja da bi bile u funkciji koja se od njih očekuje – efikasnosti krivičnog postupka.

Uz ovo, u monografiji je ukazano i na načine adekvatne primene tako normiranih rešenja, što joj daje dodatni značaj. Ovo iz razloga što samo adekvatno primenjena norma postiže svoje puno kriminalnopolitičko opravdanje. U protivnom, reč je samo o dekoru bez upotrebne vrednosti. Teorijske eksplikacije analiziranih pitanja i produbljena, naučno zasnovana promišljanja koja karakterišu nemali broj analiziranih rešenja posmatranih zakonskih tekstova mogu poslužiti kao validna naučna građa za daljnje doktrinarno izučavanje i sučeljavanje argumenata o prirodi, strukturalnim elementima i principima uređenja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima, kako država regiona tako i uopšte.

Stručna zasnovanost sistematike, validna teorijska gledišta, svestranost razmatranja, kritička analiza normativnih rešenja i pravosudne prakse obezbeđuju naučni i stručni nivo koji monografiju čini i aktuelnom i originalnom. Teorijske eksplikacije i proširena izlaganja pojedinih od razmatranih pitanja od koristi su ne samo za krivičnoprocesno pravo analiziranih država već i uopšte. Tumačenja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima o kojima se raspravlja analitička su i sveobuhvatna, usled čega njihov sadržaj i smisao postaje razumljiv, a kritički ton argumentacije određenog broja rešenja analiziranih zakonodavstava ukazuje na neophodnost njihovog daljnjeg proučavanja, i to ne samo u teoriji već i u njihovoj normativnoj razradi, koja je zasigurno u toku i pored toga što su sve od analiziranih zemalja donele i nove ZKP. Stručnokritička i argumentovana objašnjenja novih pojednostavljenih formi postupanja

u krivičnim stvarima (pre svega raznih vidova sporazumevanja) i analiza kriminalnopolitičkih razloga opravdanosti njihovog normiranja i njihove primene mogu biti siguran oslonac u njihovom normiranju, tumačenju i primeni. Iako su predmet analize pozitivno pravne norme, u monografiji se daju i nemali predlozi *de lege ferenda* u cilju poboljšanja zakonskog teksta i njegove koherentnosti. Teorijska objašnjenja uređenja novih rešenja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima država regiona čine monografiju aktuelnom literaturom kako za daljnja doktrinarna proučavanja tako i pravilnu primenu zakonskih propisa u pravosudnoj praksi, a predlozi *de lege ferenda*, osmišljeni i decidni, mogu biti od velike pomoći zakonopiscima u svim budućim intervencijama po ovim pitanjima, bez obzira na to o kojem konkretnom zakonodavstvu je reč i Kompas načina uspostavljanja nužnog ekvilibrijuma između željene efikasnosti krivičnog postupka i postupka koji pruža optimalne garancije zaštite ljudskih prava u primeni pojednostavljenih formi postupanja. S obzirom na ovo, zadovoljstvo mi je da Misiji OEBS u Srbiji preporučim da u svojstvu izdavača objavi monografiju grupe autora pod nazivom *Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima – Regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*. Činom objavljivanja monografija će postati više nego korisna – nezaobilazna literatura svih onih kojima je namenjena (naučnoj i stručnoj javnosti, zakonopiscima i zakonodavcima), a Misiji OEBS u Srbiji, kao izdavaču, još jedno svedočanstvo da je i sada, kao i više puta ranije, dala svoj doprinos kako kvalitetu reforme krivičnoprocesnih zakonodavstava država regiona, tako i daljnjem širenju i učvršćivanju kolegijalnih veza pravnika krivičara (teoretičara i praktičara) država čiji su predstavnici učestvovali u pisanju monografije i rada konferencije povodom koje se ona i publikuje.

U Beogradu,

6. maja 2013.

RECENZENT

Prof. dr Stanko Bejatović